

**A Szociális Szakmai Szövetség állásfoglalása
a családi pótlék módosításáról
(Sajtó számára)**

1. A gyermeket nevelő magyar családok helyzete 1995 végéig nem romlott jobban, mint a gyermektelen családoké. A helyzet 1995-ben viszonylag jobb volt, mint számos környező országban. Valamennyi vizsgált ország közül a magyar gyermekes családok helyzete volt a relatíve legjobb. Magyarországon volt viszonylag legkisebb a gyermekszegénység, és itt volt legkiegyenlítettebb a különböző nagyságú családok helyzete (az egyedülálló szülők és sokgyermekesek ismert nehézségei ellenére). Ez főként a még majdnem elfogadható szintű és univerzális családi pótlék rendszernek volt betudható. A többi országban vagy már megvonták az állampolgári jogosultságát, vagy lerontották a családi pótlék értékét.
2. A relatíve jó helyzet annak ellenére maradt fenn, hogy a családi pótlék szerepe, reálértéke 1990 óta folyamatosan csökken. 1995-ben a családi pótlék reálértéke mintegy fele volt az 1990. évinek.
3. A kormányzat több ízben hangsúlyozta, hogy azért szűkíti a rászorulókat körét, hogy a szegényeket hatékonyabban, nagyobb összeggel tudja segíteni. Ilyen törekvés nyomai egyelőre nem fedezhetők fel - ezzel ellentétes tendenciák igen. A legszegényebbek - egyedülállók, három-és többgyermekesek - családi pótléka 1996-ban is ugyanannyi lesz nominálértéken, mint volt 1993-ban, azaz az 1990-es vásárlóérték 40%-ára csökken. Minthogy e családok többsége már 1993-ban is a szegények közé tartozott, ezen arány növekedése, illetve szegénységük mélyülése várható. A valamivel kevésbé szegény, de még mindig igen szűkösen élő, a szó minden értelmében „rászoruló” 1 és 2 gyermekes családok 2-5%-os reáljövedelem csökkenéssel számolhatnak a családi pótlék csökkentése ill. megvonása miatt.
4. A kormányzat több ízben hangsúlyozta, hogy a rendszerből csak a leggazdagabb 10-15% fog kimaradni. Ez a számítás 1994-re vonatkozott. Magunk ezt a kimenetelt egyre kevésbé tartjuk valószínűnek. Az eredetileg 1994-re vonatkozó jövedelemhatárokat már az 1994 és 1995 közötti árárdexnél kevésbé emelték, 1996. folyamán pedig nem emelik tovább. Így a szűkösen élők egy részének további kiszorulása várható. Ugyanakkor minden jelzés szerint az 1 és 2 gyermekes családok jelentős részének is nehézségei vannak például számlák fizetésével, a gyerekek ruházkodásával, stb. Egyébként a mai jogosultsági küszöbök nagyjából azonosak a Léthatár Alapítvány 1995-re számított létminimumaival, ami szintén arra utal, hogy nem csak a „gazdagok” kerülnek majd ki a jogosultak közül.
5. Köztudott a segéllyé alakított családi pótlékban rejlő munkára ellenőztönző erő, az ún. szegénységi vagy munkanélküliségi csapda. Ez azt jelenti, hogy például két gyermek mellett és nagyjából átlag körüli jövedelmek esetén nem érdemes arra törekedni, hogy 4-vagy 6000 forinttal több jövedelmet szerezzenek, mert azt azonnal el is veszítik a családi pótlék fokozatos elvonása révén. A szegénységi csapdára megoldás nem ismeretes.)
6. A családi pótlék segéllyé alakításának adminisztratív költségeiről; a minden segéllynél előadódó 10-30%-nyi kimaradóról: a családok oldalán jelentkező új, anyagi vonzatoktól sem mentes kötelezettségekről (ürlap beszerzése, bonyolult adatokkal kitöltése, stb.); a családok közötti azon feszültségekről, amelyek a pótléket kapó és nem kapó családok között az igazságtalan és igazolhatatlan helycserék nyomán fognak kialakulni; a jövedelemmérés és bevallás nehézségeiből adódó problémákról már sokan szóltak. E kérdésekről az illetékesek nem szívesen vesznek tudomást, ezért kezelésük is esetleges lesz.

7. Nincs tudomásunk arról, hogy megtörtént volna a változtatások nyomon követését, az új helyzet értékelését szolgáló adatgyűjtések (monitorozás, evaluálás) előkészítése. Ezek a modern közigazgatás elengedhetetlen tartozékai lennének.
8. A Szociális Szakmai Szövetség tagjai már korábban állást foglaltak a mellett, hogy az egyéni rászorultsági elv helyett a csoportos célzás elvét lenne célszerű alkalmazni, amely gyakorlatilag minden fenti problémát elkerülhetővé tesz. A megtakarítások nagyságrendje nem feltétlenül kisebb a ma tervezettnél. A rendszer igazságossága fokozható, és a megtakarítások növelhetők, ha lehetővé teszik a két házastárs együttes adózását, és a családi ellátásokat beszámítják az adóztatandó jövedelembe. A TÁRKI adatai alapján a következő csoportok a legszegényebbek:
- A 3 és több gyermekes családok;
 - A gyermeküket (gyermeküket) egyedül nevelő szülők;
 - Azon háztartások, amelyekben van gyermek, és a háztartásfő nyugdíjas;
 - Azon háztartások, amelyekben a háztartásfő munkanélküli;
 - Azon háztartások, amelyekben 3, illetve 6 éven aluli gyermek van, illetve amelyekben az anya gyes-en van.

A kormányzat jelenlegi tervezete a három-és többgyerekes családoknál, illetve a beteg gyermekek esetén (akik a fenti kategóriák között azért nem szerepelnek, mert nem volt rájuk vonatkozó adat) megtartja az alanyi jogosultságot. Megítélésünk szerint ez a fenti csoportok jelentős részénél (gyermeküket egyedül nevelők, gyes-en lévők, nyugdíjas háztartásfők) is könnyen és negatív hatások nélkül megoldható. A munkanélküli háztartásfők csoportjánál merül fel az a nehézség, hogy alanyi jogosultságuk ugyancsak munkára ellenőztönző lehet. Az ő esetükben - a nemzetközi gyakorlattal összhangban - a munkanélküli ellátást kell kiegészíteni a gyermekek számától függően (egy vagy két gyermek esetén). Mindezen csoportoknál már most szükséges lenne az elértéktelenedett családi pótlék emelése. A fenti kategóriákhoz nem tartozó 1-és 2 gyermekes családoknál a jelenlegi családi pótlék további „elinfálása”, adóztatása, valamint a mai nevelési segély korszerűsítése jelenthet takarékos, és mégis hatásos megoldást.

A Szociális Szakmai Szövetség meggyőződése, hogy a családi pótlék segéllyé alakítása a vártnál sokkal kevésbé fogja szolgálni a társadalmi igazságosságot; növelni fogja a gyermekes családok jelentős részének szegénységét, és felerősíti a középosztály egy részének lecsúszását; növeli a társadalmi feszültségeket; új ellenőztönzőket léptet be a rendszerbe. E problémák túlnyomó része elkerülhető lett volna a korábbi szakmai javaslatok figyelembe vétele esetén.

Amennyiben a kormány e szakmai érvek ellenére ragaszkodik elgondolásához, akkor

- igényeljük nyomon követő-értékelő rendszer kialakítását, állami finanszírozását;
- igényeljük, hogy Szövetségünk szakmailag kontrollálhassa a nyomon követő-értékelő rendszert (amelynek munkálataiba egyébként szívesen bekapcsolódunk);
- követeljük, hogy a rendszer egy éves működésének értékelése nyomán a kormányzat vizsgálja felül, s szükség esetén módosítsa a mai döntéseket.

Budapest, 1996. január 10.

Szociális Szakmai Szövetség elnöksége

A Szövetség tagjai:

Szociális Munkások Magyarországi Egyesülete

Családsegítő Kamara

Magyarországi Szociális Szakembereket Képző Iskolák és Oktatók
Egyesülete,

Hilscher Rezső Szociálpolitikai Egyesület